

การศึกษาปัจจัยและความพร้อมในการพัฒนาของผู้ผลิตยาแผนโบราณ : กรณีศึกษาผู้ผลิตยาแผนโบราณพื้นที่เครือข่ายบริการสุขภาพที่ 11 Study on Factor and Readiness of Traditional Medicine Manufacturers Development: a Case study of Traditional Medicine Manufacturers in Health Service Network Area 11th

กมลรัตน์ นุตยกุล Kamornrat Nuttayakul

กองส่งเสริมคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
Rural and Local Consumer Health Product Promotion Protection Division, Food and Drug Administration
E-mail: maew05rx@fda.moph.go.th

รับต้นฉบับ 3 มกราคม 2561 ปรับปรุง 3 พฤษภาคม 2562 รับผิดชอบ 24 กรกฎาคม 2563

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัย ความพร้อมและอุปสรรคของผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณในพื้นที่เครือข่ายบริการสุขภาพที่ 11 ต่อการเข้าสู่มาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ทำการศึกษาโดยวิธีการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก ณ สถานที่ผลิตยาแผนโบราณที่ได้รับอนุญาตทั้งหมดในพื้นที่จำนวน 25 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน 2560 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลักที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าจะต้องมีการพัฒนาสถานที่ผลิตยาแผนโบราณของตนเองเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน คือ การมีมาตรการของภาครัฐมาบังคับใช้ จำนวน 16 ราย (ร้อยละ 64) รองลงมาคือ ความต้องการพัฒนาของผู้ประกอบการเอง 3 ราย (ร้อยละ 12) ความพร้อมในแต่ละด้านของผู้ประกอบการต่อการเข้าสู่มาตรฐาน พบว่าผู้ประกอบการมีความพร้อมด้านการขยายพื้นที่เพื่อการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน จำนวน 9 ราย (ร้อยละ 36) สิ่งที่คุณประกอบการต้องการให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมความพร้อมเป็นลำดับแรก ได้แก่ การตลาด 9 ราย แหล่งเงินทุน 7 ราย และวิชาการและเทคโนโลยี 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 36 28 และ 8 ตามลำดับ สรุปได้ว่าผู้ประกอบการทุกรายทราบว่าต้องมีการพัฒนาสถานที่ผลิตเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน แต่สาเหตุหลักที่จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคือ การขาดเงินลงทุนเพื่อปรับปรุงสถานที่ผลิต ความไม่มั่นใจเรื่องของการตลาดที่จะรองรับทำให้ไม่กล้าลงทุนเพื่อการพัฒนา รวมถึงการขาดที่ปรึกษาด้านวิชาการเรื่องของเกณฑ์มาตรฐานและงานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณ มาตรฐานการพัฒนาการผลิตยาแผนโบราณ

Abstract

The objectives of this study were to investigate factors, readiness and barriers in conforming of traditional medicine manufacturers in health service network area 11th to the regulations about Thai traditional medicine manufacturing practice principle in February 8, 2016. In-depth interview and questionnaire were used in this study in 25 Thai traditional medicine manufactures that its collected data between January and June, 2017. The study found that the main factors to develop an own traditional medicine establishment to standard were law enforcement (64%) and the entrepreneurs' self-desire (12%). The results of the study on the readiness of each entrepreneur to reach to the Thai traditional medicine manufacture standard showed that 9 entrepreneurs (36%) were ready to expand the area of factories. Most entrepreneur owners need assistance from government include marketing (36%), sources of capital fund (28%), and consultation system about standard criteria and documentation production (8%). In conclusion, all Thai traditional medicine entrepreneurs knew as they have to improve factory to meet the standard. However, the main development obstacles that they lack of investment to improve facilities, uncertainty of the product marketing as concern about invest, and lack of consultation system about standard criteria and documentation productions.

Key words: traditional medicine entrepreneurs, traditional medicine manufacture standard

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ยาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริโภค และเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากสินค้าอื่น ทั่วโลกจัดให้ผลิตภัณฑ์ยาเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การควบคุมพิเศษเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ปัจจุบันกระแสความนิยมผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติมากขึ้นทำให้ผู้ป่วยจำนวนมากไม่น้อยหันมาใช้ยาจากธรรมชาติหรือสมุนไพรที่ผลิตในรูปแบบยาแผนโบราณทดแทนยาแผนตะวันตกที่ได้มาจากการสังเคราะห์ทางเคมีซึ่งมีราคาแพงและมักมีฤทธิ์ข้างเคียงสูง⁽¹⁾ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรสมุนไพรที่มีคุณภาพดีอยู่เป็นจำนวนมาก และได้มีการนำมาใช้ประโยชน์ในการรักษาผู้ป่วยมานาน ในลักษณะของการใช้ในรูปภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อมาได้มีการวิจัยพัฒนาให้สมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ยาที่มีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศเพื่อสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลกแทนการส่งออกในรูปวัตถุดิบที่มีมูลค่าทางการตลาดต่ำมาสู่ผลิตภัณฑ์ยาแผนโบราณที่ผลิตจากสมุนไพรเพื่อให้มีมูลค่าทางการตลาดสูงขึ้น⁽²⁾

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 มีผลบังคับใช้กับผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณทั้งหมดในวันที่ 2 ตุลาคม 2560 จะมีความแตกต่างจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2557 ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 (ปัจจุบันยกเลิกแล้ว) ซึ่งกฎหมายทั้ง 2 ฉบับมีความแตกต่างกันคือมีการแบ่งประเภทของสถานที่ผลิตยาแผนโบราณให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นโดยใช้ความซับซ้อนของรูปแบบยาหรือกรรมวิธีการผลิตยาและข้อมูลการผลิตยาแผนโบราณต่อปีเป็นเกณฑ์รวมถึงกำหนดให้ผู้รับอนุญาตผลิตยาแผนโบราณและผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการของสถานที่ผลิตยาแผนโบราณจะต้องดำเนินการและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการผลิตยาแผนโบราณในส่วนที่เกี่ยวข้องตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในภาคผนวก ข

ท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข^(3,4) ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดแบ่งเป็น 5 หมวดคือ หมวด 1 การบริหารคุณภาพ หมวด 2 บุคลากร หมวด 3 อาคารสถานที่และเครื่องมือ หมวด 4 การดำเนินการด้านเอกสาร และหมวด 5 ตัวอย่างจัดเก็บ การเปลี่ยนแปลงมาตรฐานนี้เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียนซึ่งข้อกำหนดที่เพิ่มขึ้นมากกว่าฉบับเดิมมากนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีเจตนาและตั้งใจที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในการผลิตยาแผนโบราณ

ผลจากกระแสความนิยมเรื่องยาสมุนไพรและจากการที่ภาครัฐจะมีการบังคับใช้กฎหมายทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่าภาครัฐซึ่งเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายควรที่จะต้องรับรู้หรือมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในเรื่องของสถานภาพปัจจุบันของผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณของไทยเพื่อจะนำไปสู่การประเมินศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาของผู้ประกอบการในขั้นตอนต่อไปอันจะส่งผลให้ภาครัฐมีข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนจัดทำกระบวนการสนับสนุนองค์ความรู้หรือทรัพยากรได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการและส่งผลกระทบต่อการรักษาภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทยให้ยั่งยืนคู่กับประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัย ความพร้อม และอุปสรรคของผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณพื้นที่เครือข่ายบริการสุขภาพที่ 11 ต่อการเข้าสู่มาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive study) เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพที่แท้จริงของผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณพื้นที่เครือข่ายบริการสุขภาพที่ 11 ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการโดยใช้แบบสอบถาม

และนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่และวิเคราะห์สรุปผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาคือ ความถี่ และร้อยละ

ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตด้านประชากร : ผู้ประกอบการผลิตยาแผนโบราณทั้งหมดในพื้นที่เครือข่ายบริการสุขภาพที่ 11 ที่ได้รับอนุญาตผลิตยาแผนโบราณ จำนวน 25 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบการในจังหวัดชุมพร 2 ราย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 4 ราย จังหวัดนครศรีธรรมราช 15 ราย จังหวัดกระบี่ 1 ราย และจังหวัดพังงา 3 ราย

ขอบเขตด้านเนื้อหา : การศึกษาปัจจัยความพร้อม และอุปสรรคของผู้ประกอบการที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาสถานที่ผลิตเพื่อเข้าสู่มาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

ระยะเวลาดำเนินการ

ระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยเนื้อหาของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพสถานประกอบการผลิตยาแผนโบราณประกอบด้วยข้อมูลขนาดพื้นที่และจำนวนของอาคารผลิต ระยะเวลาการดำเนินงานของโรงงาน ประเภทของสถานที่ผลิต มาตรฐานการผลิตที่เคยได้รับ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์และแผนการขยายธุรกิจ ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้และความต้องการได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาการผลิตยาแผนโบราณให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ประกอบด้วยข้อมูล เรื่องช่องทางกรรับทราบข่าวเรื่องประกาศฯ มูลเหตุจูงใจที่ทำให้ผู้ประกอบการต้องการพัฒนาสถานที่ผลิต การได้รับการรับรองมาตรฐานที่ผ่านมา การได้รับการตรวจมาตรฐานการผลิตยาแผนโบราณตามประกาศฯ สาเหตุที่จะทำให้สถานที่ผลิตยาแผนโบราณไม่ผ่านเกณฑ์ ความคิดเห็นในกรณี

กำหนดมาตรฐานตามประกาศฯ ความต้องการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในแต่ละด้านและแนวโน้มการดำเนินธุรกิจต่อไป

สถานที่ผลิตทั้งหมด 25 แห่ง พบ 11 แห่ง มีพื้นที่มากกว่า 200 ตรม. ระยะเวลาดำเนินงานมีตั้งแต่ 1 ปีจนถึงเกินกว่า 50 ปี ทุกแห่งเป็นสถานที่ผลิตยาแผนโบราณภาคผนวก ข และมีการจำหน่ายผลผลิตเฉพาะตลาดในประเทศ มีผู้ประกอบการเพียง 6 ราย ที่มีแผนเพิ่มการผลิตผลของการสำรวจสถานภาพของสถานประกอบการผลิตยาแผนโบราณ ดังตารางที่ 1

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของสถานประกอบการผลิตยาแผนโบราณ

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของสถานประกอบการผลิตยาแผนโบราณของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลสถานประกอบการยาแผนโบราณ	จำนวน	ร้อยละ
1. พื้นที่และอาคารของโรงงานผลิตยาแผนโบราณ		
1.1 พื้นที่ทั้งหมดของสถานประกอบการผลิต		
10-100 ตรม.	10	40.0
101-200 ตรม.	4	16.0
201-300 ตรม.	2	8.0
301-400 ตรม.	3	12.0
เกินกว่า 400 ตรม.	6	24.0
1.2 พื้นที่ในส่วนที่เป็นอาคารของสถานประกอบการผลิต		
10-50 ตรม.	18	72.0
51-100 ตรม.	3	12.0
101-150 ตรม.	1	4.0
151- 200 ตรม.	1	4.0
เกินกว่า 200 ตรม.	2	8.0
1.3 จำนวนของอาคารสถานประกอบการผลิต		
จำนวน 1 หลัง	22	88.0
จำนวน 2 หลัง	3	12.0
2. ระยะเวลาและการเริ่มต้นดำเนินงานสถานประกอบการผลิต		
2.1 ระยะเวลาการดำเนินงานสถานประกอบการผลิต		
1-10 ปี	4	16.0
11-20 ปี	6	24.0
21-30 ปี	3	12.0
31-40 ปี	5	20.0
41-50 ปี	3	12.0
เกินกว่า 50 ปี	4	16.0
2.2 การเริ่มต้นดำเนินงานสถานประกอบการผลิต		
ก่อตั้งกิจการเอง	18	72.0
ดำเนินงานสืบต่อในลักษณะครอบครัว	7	28.0
3. ประเภทของสถานประกอบการผลิต		
ผลิตยาแผนโบราณภาคผนวก ข ที่มีการผลิตยารับประทานรูปแบบทั่วไป และมีมูลค่าการผลิตน้อยกว่า 20 ล้านบาท/ปี	25	100.0
4. มาตรฐานของสถานประกอบการผลิตที่ได้รับในปัจจุบัน		
ได้รับมาตรฐาน Good Sanitation	23	92.0
ไม่ได้รับมาตรฐาน	2	8.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลสถานประกอบการยาแผนโบราณ	จำนวน	ร้อยละ
5. สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาแผนโบราณในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา		
5.1 ตลาดในประเทศ		
จำหน่ายที่ร้านขายยา	20	80.0
ขายส่งให้พ่อค้าคนกลาง	5	20.0
5.2 ตลาดต่างประเทศ		
ยังไม่มีการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ	25	100.0
6. ด้านแผนงานการผลิตและการจัดการสร้างแผนธุรกิจการผลิต		
6.1 การขยายการตลาด		
6.1.1 การขยายการตลาดในประเทศ		
มีแผนการขยายการตลาดในประเทศ	10	40.0
ไม่มีแผนการขยายการตลาดในประเทศ	15	60.0
6.1.2 การขยายการตลาดในต่างประเทศ		
มีแผนการขยายการตลาดในต่างประเทศ	2	8.0
ไม่มีแผนการขยายการตลาดในต่างประเทศ	23	92.0
6.2 การเพิ่มหรือลดการผลิต		
การเพิ่มการผลิต	6	24.0
การลดการผลิต	12	48.0
การผลิตเท่าเดิม	7	28.0
6.3 วิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต		
โดยการพัฒนาเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต	14	56.0
โดยการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการผลิต	7	28.0
ไม่มีการพัฒนาใด ๆ	4	16.0

2. ข้อมูลการรับรู้และความต้องการได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาการผลิตยาแผนโบราณ ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการ ในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 พบว่า

ผู้ประกอบการ 13 รายเห็นด้วยกับการที่ภาครัฐกำหนด ให้มีมาตรฐานการผลิต ผู้ประกอบการ 9 รายมีความ ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการตลาดเป็น ลำดับแรกและมีผู้ประกอบการ 11 รายที่มีแนวโน้ม ในการเปลี่ยนกิจการหรือยกเลิกกิจการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลการรับรู้และความต้องการการสนับสนุนการพัฒนาการผลิตยาแผนโบราณให้เป็นไปตามประกาศ กระทรวงสาธารณสุขฯ

การรับรู้ข้อมูลและความต้องการรับการสนับสนุน	จำนวน	ร้อยละ
1. การรับทราบข้อมูลจากประกาศกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2559		
จากเจ้าหน้าที่ของรัฐและหนังสือราชการ	17	68.0
จากหนังสือราชการ	8	32.0
2. มุมเหตุดูจใจที่ต้องการพัฒนาการผลิตให้ได้ตรงตามประกาศกระทรวงฯ		
การบังคับใช้กฎหมาย	16	64.0
ต้องการพัฒนาการผลิตให้มีมาตรฐานดีขึ้น (มีความคิดต้องการพัฒนาอยู่แล้ว)	3	12.0
การรณรงค์ของภาครัฐ	3	12.0
ไม่ต้องการพัฒนา	3	12.0
3. สถานที่ผลิตได้มีการตรวจรับรองมาตรฐานให้ได้ตรงตามประกาศกระทรวงฯ		
เคยได้รับการตรวจรับรองมาตรฐาน	0	0.0
ไม่เคยได้รับการตรวจรับรองมาตรฐาน	25	100.0

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การรับรู้ข้อมูลและความต้องการรับการสนับสนุน	จำนวน	ร้อยละ
4. สาเหตุหลักที่คิดว่าสถานที่ผลิตจะไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน		
ไม่สามารถปรับปรุงอาคารและสถานที่ให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด	16	64.0
ไม่สามารถจัดหาวัตถุดิบในการผลิตให้ได้ตามที่มาตรฐานกำหนด	1	4.0
ขาดบุคลากร	1	4.0
ขาดที่ปรึกษาในเรื่องเกณฑ์มาตรฐานและงานด้านเอกสาร	7	28.0
5. ความคิดเห็นกรณีกำหนดให้มีมาตรฐานการผลิตยาแผนโบราณ		
เห็นด้วย (ต้องการยกระดับยาแผนโบราณ, เพิ่มความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค)	13	52.0
ไม่เห็นด้วย (ผู้ประกอบการรายเล็กทำไม่ได้, ภูมิปัญญาจะสูญหาย)	12	48.0
6. ความต้องการให้ภาครัฐช่วยในการพัฒนาการผลิต		
6.1 ลำดับความต้องการที่ให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านแหล่งเงินทุน		
ลำดับแรก	7	28.0
ลำดับที่สอง	3	12.0
ลำดับที่สาม	5	20.0
ลำดับที่สี่	1	4.0
ลำดับที่ห้า	1	4.0
ลำดับที่หก	8	32.0
6.2 ลำดับความต้องการที่ให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการตลาด		
ลำดับแรก	9	36.0
ลำดับที่สอง	5	20.0
ลำดับที่สาม	2	8.0
ลำดับที่สี่	2	8.0
ลำดับที่ห้า	1	4.0
ลำดับที่หก	6	24.0
6.3 ลำดับความต้องการที่ให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการประชาสัมพันธ์		
ลำดับแรก	0	0.0
ลำดับที่สอง	3	12.0
ลำดับที่สาม	4	16.0
ลำดับที่สี่	3	12.0
ลำดับที่ห้า	8	32.0
ลำดับที่หก	7	28.0
6.4 ลำดับความต้องการที่ให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านการพัฒนาบุคลากร		
ลำดับแรก	0	0.0
ลำดับที่สอง	1	4.0
ลำดับที่สาม	8	32.0
ลำดับที่สี่	8	32.0
ลำดับที่ห้า	8	32.0
ลำดับที่หก	8	32.0
6.5 ลำดับความต้องการที่ให้ภาครัฐช่วยเหลือในด้านงานวิชาการและเทคโนโลยี		
ลำดับแรก	2	8.0
ลำดับที่สอง	5	20.0
ลำดับที่สาม	5	20.0
ลำดับที่สี่	2	8.0
ลำดับที่ห้า	3	12.0
ลำดับที่หก	8	32.0
7. แนวโน้มในด้านการดำเนินธุรกิจการผลิต		
ไม่เปลี่ยนแปลง (เป็นอาชีพเดิมที่ทำมานานแล้ว)	14	56.0
เปลี่ยนกิจการหรือยกเลิกกิจการ(เนื่องจากภาครัฐบังคับ, ไม่มีผู้สืบทอดกิจการ)	11	44.0

สรุปและอภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ผลิตยาแผนโบราณทั้งหมดจำนวน 25 รายมีการดำเนินงานมาแล้วตั้งแต่ 5 ปีจนถึงเกินกว่า 50 ปี เป็นลักษณะการดำเนินงานแบบเริ่มก่อตั้งเองและมีการดำเนินงานที่สืบต่อในลักษณะครอบครัว สถานที่ผลิตทั้งหมดเป็นการผลิตยาแผนโบราณภาคผนวก ข ซึ่งเป็นยารับประทานทั่วไปและมีการผลิตที่มีมูลค่าต่ำกว่า 20 ล้านบาทต่อปี การผลิตจะใช้องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่ได้รับการสืบทอดกันจากครอบครัวมาพัฒนาในการผลิตยาแผนโบราณโดยมีช่องทางจัดจำหน่ายผ่านทางร้านขายยาที่มีในพื้นที่เป็นหลัก การดำเนินกิจการเป็นลักษณะธุรกิจครอบครัวการที่จะทำให้กลุ่มผู้ผลิตยาแผนโบราณมีการพัฒนาให้ได้มาตรฐานตามที่ภาครัฐกำหนดนั้น กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนด้านการตลาดเป็นลำดับแรก การเป็นสถานที่ผลิตยาแผนโบราณภาคผนวก ข แสดงว่ายังมีการผลิตผลผลิต กลุ่มตัวอย่างจึงมุ่งให้ความสำคัญเรื่องการตลาดก่อนเพื่อให้มั่นใจว่าเมื่อลงทุนพัฒนาโรงงานผลิตแล้วจะมียอดขายเพิ่มขึ้น เมื่อนำข้อมูลในส่วนที่เป็นอาคารโรงงานผลิตไปเปรียบเทียบกับแบบแปลนสถานที่ผลิตยาแผนโบราณสำหรับหมวดยาผงจากหนังสือแนวทางการพัฒนาแบบแปลนสถานที่ผลิตยาแผนโบราณตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 ที่กำหนดพื้นที่ของสถานที่ผลิตยาแผนโบราณประเภทผงให้มีพื้นที่ใช้สอยรวม 200 ตารางเมตร พบว่ามีกลุ่มตัวอย่างเพียง 2 รายที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะปรับปรุงในด้านอาคารสถานที่ผลิตได้ และมีกลุ่มตัวอย่าง 16 รายที่คิดว่าไม่สามารถปรับปรุงอาคารและสถานที่ให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงให้ความสำคัญด้านการตลาดก่อนเป็นลำดับแรกเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่อมีการลงทุนปรับปรุงสถานประกอบการผลิตยาแผนโบราณไปแล้วผลิตภัณฑ์ที่ออกมาจะมีตลาดรองรับ อีกปัญหาที่สำคัญคือเรื่องเอกสาร เนื่องจาก

ข้อกำหนดของการผลิตยาแผนโบราณจะมีเอกสารจำนวนมากและมีรายละเอียดมากโดยจากเดิมกลุ่มตัวอย่างจะเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายเองไม่มีระบบการเก็บข้อมูลในด้านเอกสาร ดังนั้นเมื่อก่อนกลุ่มตัวอย่างคิดว่าการขยายพื้นที่ในการผลิตและงานด้านเอกสารจะเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นตัวควบคุมทุกด้านในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่ภาครัฐกำหนด แต่บางรายไม่สามารถทำได้เนื่องจากเห็นว่าเกินกำลังและความรู้จึงเป็นสาเหตุข้อหนึ่งที่อาจทำให้ต้องเลิกกิจการไปในที่สุด โดยสรุป การที่กลุ่มตัวอย่างคาดว่าจะไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงกระบวนการผลิตยาแผนโบราณให้ได้ตามมาตรฐานที่ภาครัฐกำหนดจะมาจากปัญหาเรื่องการไม่สามารถปรับปรุงอาคารสถานที่ให้ได้ตามมาตรฐานส่งผลถึงการลงทุนที่จะมีการปรับปรุงและพัฒนาโรงงานเดิมที่มีอยู่ การขาดที่ปรึกษาในเรื่องเกณฑ์มาตรฐานและการจัดทำเอกสารการผลิต ในขณะที่ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในลำดับแรก คือ ความช่วยเหลือด้านการตลาดและแหล่งเงินทุน และความช่วยเหลือในด้านงานวิชาการและเทคโนโลยี เพราะกลุ่มตัวอย่างต้องการความมั่นใจว่าเมื่อผลิตแล้วจะมีตลาดรองรับสามารถทำให้เกิดรายได้เพียงพอและคุ้มค่ากับการลงทุนปรับปรุงการผลิตและจะสามารถดำเนินการในเรื่องการจัดทำเอกสารการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานได้

ข้อเสนอแนะ

โรงงานผลิตยาแผนโบราณของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กในครัวเรือนใช้วิธีการผลิตอย่างดั้งเดิม มีเครื่องจักรจำนวนน้อยและล้ำสมัยขาดความรู้ในเรื่องการวิจัยพัฒนาและขาดงบประมาณในการลงทุนเพื่อการพัฒนา จากปัญหาที่เกิดขึ้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การสร้างโรงงานต้นแบบในพื้นที่เพื่อให้มีการพัฒนาโรงงานผลิตยาแผนโบราณ ภาครัฐควรมีการวิเคราะห์สถานภาพและศักยภาพผู้ผลิตเป็นรายๆ ไม่ควรวิเคราะห์เป็นภาพรวม เมื่อพบว่า ผู้ผลิตรายใด

มีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถพัฒนาจนถึงได้รับมาตรฐานตามที่กำหนดได้ภาครัฐควรเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างเป็นโรงงานต้นแบบได้ในพื้นที่ และสามารถรับผลิตยาแผนโบราณตามสูตรของผู้ประกอบการรายที่ไม่สามารถจะพัฒนาโรงงานผลิตได้ อันจะเป็นการทำให้ความรู้หรือภูมิปัญญาในเรื่องยาแผนโบราณไทยไม่สูญหายไปจากประเทศ

2. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ผลิตยาแผนโบราณ เพื่อให้ผู้ผลิตยาแผนโบราณมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐควรเป็นแกนหลักในการสร้างแรงจูงใจโดยมีการส่งเสริมด้านการตลาด ดังนี้

2.1 ภาครัฐต้องมีมาตรการในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในด้านประโยชน์ของยาแผนโบราณให้กับผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นผลต่อเนื่องในการเลือกชื้อยาแผนโบราณให้เพิ่มขึ้นของผู้บริโภค

2.2 ภาครัฐต้องมีมาตรการในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคเลือกชื้อยาแผนโบราณที่ผลิตจากโรงงานที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเท่านั้นจึงจะมีความปลอดภัยในการใช้และมีคุณภาพตรงตามสรรพคุณที่แจ้งไว้

2.3 ภาครัฐจะต้องเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมยาแผนโบราณในระดับสากล เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตพัฒนากระบวนการผลิตยาแผนโบราณให้มีมาตรฐานทัดเทียมในระดับสากล เพื่อสามารถเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศได้

2.4 ด้านการตลาดต่างประเทศ ภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์เรื่องยาแผนโบราณไทยในตลาดต่างประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้นโดยมีการระดมความคิดเห็นจากหลายหน่วยงานในภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ

3. การกำหนดกรอบระยะเวลาและเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาเป็นระดับขั้น ภาครัฐควรมีการกำหนดกรอบระยะเวลาและเกณฑ์ในการพัฒนาเป็นระดับขั้นโดยเริ่มจากระดับที่ผู้ประกอบการขนาดเล็ก

ส่วนใหญ่สามารถพัฒนาได้เพื่อให้ผู้ประกอบการเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

สำหรับข้อเสนอแนะประเด็นวิจัยที่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการด้านการช่วยเหลือจากภาครัฐในการส่งเสริมและผลักดันผู้ผลิตยาแผนโบราณให้มีการพัฒนาจนผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามที่กำหนด

เอกสารอ้างอิง

1. กองส่งเสริมงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น. แนวทางการพัฒนาแบบแปลนสถานที่ผลิตยาแผนโบราณ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณ ตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2559 [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 12 ธันวาคม 2560]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.fda.moph.go.th/sites/drug/Post/Shared%20Documents/คู่มือแนวทางการพัฒนาแบบแปลนยาแผนโบราณ 2560.pdf>
2. กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บจก.ทีเอส อินเทอร์เน็ต; 2559
3. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ.2559. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133, ตอนพิเศษ 206 ง (วันที่ 14 กันยายน 2559).
4. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนโบราณตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2557. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131, ตอนพิเศษ 53 ง (วันที่ 25 มีนาคม 2557).